

30 ביולי 2014

לכבוד
פרופ' שחר ליפשיץ
דיקן הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר-אילן

שלום רב,

הנדון: תגובתך למכתבו של פרופ' חנוך שינמן לסטודנטים

פרופ' חנוך שינמן, מרצה לתורת המשפט בפקולטה למשפטים, הקדים למייל ששלח ביום 28.7.14 לתלמידיו בעניין הבחינה את הדברים הבאים –

”לכל תלמידי שנה ב' משפטים שלום,

אני מקווה שהודעה זו מוצאת אתכם במקום בטוח, ושאתם, משפחותיכם, והקרובים לכם אינם בין מאות האנשים שנהרגו, האלפים שנפצעו, או עשרות האלפים שבתיהם נהרסו או שנאלצו לעזוב את בתיהם במהלך או כתוצאה ישירה מהעימות האלים ברצועת עזה וסביבתה. אני מאחל לכם, משפחותיכם, והקרובים לכם שתישארו בטוחים ובריאים עד שהעימות יסתיים ועד בכלל.”

למחרת שלחת את התגובה הבאה לסטודנטים –

”לתלמידי שנה ב' - הודעה דחופה מדקאן הפקולטה למשפטים
סטודנטים יקרים,

זועזעתי להיוודע על הדואר האלקטרוני שנשלח אליכם על ידי פרופ' חנוך שינמן. זהו מכתב פוגעני והחל מן הבוקר אנחנו מוצפים ובצדק בפניות של סטודנטים ובני משפחה שרבים מהם משתתפים בימים אלה ממש בקרבות בדרום.

מכתבו של פרופ' שינמן - הן תוכנו והן סגנונו - מנוגדים לערכי האוניברסיטה והפקולטה למשפטים. באופן אישי כמו גם במחקריו רשאי כל מרצה לאחוז בעמדותיו ולהביע את השקפותיו במסגרת החוק. הפקולטה למשפטים חרטה על דגלה ערכים של פלורליזם, סובלנות וחופש ביטוי, אולם שילוב עמדות כפי שנכללו בפנייה המנהלית ששלח פרופ' שינמן לסטודנטים בנושא הנוגע לבחינות אינו נכנס למסגרת החופש האקדמי או חופש ביטוי אישי בכל מובן מקובל. מדובר בשימוש לרעה בכוח הנתון למרצה לניצול הבמה שניתנה לו כמורה לתורת המשפט כדי לשגר מסרים המשקפים את עמדותיו, באופן שפגע כאמור באופן קשה ברגשות הסטודנטים ובני משפחותיהם.

אני מתנצל בשמי ובשם הפקולטה על משלוח המכתב ומתחייב כי הנושא יטופל בחומרה הראויה.

בתקווה לימים שלווים יותר”

על פי הידיעה שהתפרסמה ב"הארץ" אף דרשת מפרופ' שינמן להתנצל בפני התלמידים (אור קשתי "אוניברסיטת בר אילן נגד מרצה למשפטים שהביע דאגה לנפגעים בשני הצדדים" אתר הארץ, 29.7.14).

בתגובת האוניברסיטה לפרשה, שנכללה בידיעה, נאמר שפרופ' שינמן ניצל לרעה את הבמה שניתנה לו כדי להביע דעות פוליטיות, באופן שפגע ברגשות הסטודנטים ובני משפחותיהם.

קראתי בדאגה רבה ובצער עמוק את תגובתך ואת תגובת האוניברסיטה. כל חטאו של פרופ' שינמן היה בכך, שלצד דאגה כנה לשלומם של תלמידיו ושל בני משפחותיהם הוא התייחס אף לקורבנות הפלסטינים ולנזק הכבד לרכוש ברצועת עזה. לקרוא לכך דעה פוליטית או ביטוי שסותר את ערכי הפקולטה למשפטים והאוניברסיטה הוא לעג לרש.

פרופ' שינמן לא נקט עמדה בשאלה מי התחיל ומי אשם, הוא לא הביע עמדה אם הלחימה מוצדקת אם לאו, אם שיטות הלחימה שצה"ל נוקט בהן הן חוקיות או מוסריות אם לאו – כל אלה נושאים כבדי משקל והרי גורל, שגם אליהם היה רשאי פרופ' שינמן להתייחס (במסגרת אקדמית או כהבעת דעה במסגרת פרטית). כל שעשה פרופ' שינמן הוא לציין את העובדה שיש קורבנות בנפש, פצועים, פליטים והרס רב גם בצד הפלסטיני. עובדות אלה אינן בגדר עמדה פוליטית.

לחוש כאב גדול יותר על קורבנות וסבל של בני החברה אליה אדם משתייך זהו רגש אנושי. בלתי אנושי להתכחש לסבלו של האחר.

לא פרופ' שינמן הוא הראוי להוקעה על עמוד הקלון בכיכר העיר. ראויים להוקעה הסטודנטים שהתלוננו נגדו ושרגשותיהם נפגעו מעצם אזכור סבלו של האחר, אף אם הוא נחשב בעיניהם לאויב. כמי שעומד בראש פרויקט זכויות אדם והיהדות במכון הישראלי לדמוקרטיה היה עליך לומר למתלוננים בקול צלול וברור, שערכיהם הם העומדים בסתירה לא רק לערכי הפקולטה למשפטים והאוניברסיטה אלא למוסר ולחמלה אנושיים ויהודיים בסיסיים.

בשבועות האחרונים אנו עדים למתקפה קשה על חופש הביטוי, לציד מכשפות ברחבי הרשת, להתלהמות ולאלימות נגד כל מי שכביכול אינו מתיישר עם הקונצנזוס. למרבית הדאגה רוח רעה זו לא פסחה אף על המוסדות להשכלה גבוהה, שחלקם איימו להטיל סנקציות על דעות שנחשבות קיצוניות בעיניהם. מצ"ב מכתבנו לפרופ' חגית מסר-ירון, סגנית יו"ר המועצה להשכלה גבוהה. דברים שנאמרו שם לגבי ההגנה על חופש הביטוי של סטודנטים יפים בשינויים המחויבים אף לחופש הביטוי של אנשי הסגל האקדמי.

במייל ששלח פרופ' רון חריס, דיקן הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, לכל הסטודנטים בפקולטה באותו היום בו אתה שלחת את תגובתך הוא כתב בין היתר:

"עלינו לזכור כי כלל הסטודנטים בפקולטה, בעלי דעות מימין ומשמאל, ערבים ויהודים, המגויסים למילואים ואלו שחווים את המלחמה מפרספקטיבות אחרות, הם חלק מקבוצת סטודנטים לומדים אחת, חלק מקהילת שיח אקדמית אחת ואזרחי מדינת ישראל. כל תלמידי הפקולטה, כמו כל אזרח ישראל, נהנים מחופש ביטוי, בגבולותיו המוכרים לכם היטב כמשפטנים. יחד עם זאת, חשוב שכולנו נהיה רגישים, במיוחד בימים אלו, וננהל שיח קשוב, מכבד ולא אלים. באוניברסיטה, שהיא מקום המבוסס על דיון ושכנוע, רצוי שהשיח יהיה מבוסס על הנמקות, החלפת דעות ומידע וניסיון שכנוע של האחר, ולא על זהויות, האשמות והרחקת האחר." דברים אלה יפים בשינויים המחויבים אף לחברי הסגל האקדמי.

תגובתך לדבריו של פרופ' שינמן מצטרפת לאווירה הלא סובלנית המאפיינת את זו, ושעשויה להלך אימים על כל מי שמעז להביע את עמדתו. אווירה שכזו סותרת ערכים בסיסיים של כל קהילה אקדמית.

בכבוד רב,

דן יקיר, עו"ד
היועץ המשפטי

העתק: פרופ' חנוך שינמן

27 ביולי 2014

לכבוד
פרופ' חגית מסר ירון
סגנית יו"ר המועצה להשכלה גבוהה
במייל: hagitm@che.org.il

שלום רב,

הנדון: איסור על נקיטה בצעדים נגד סטודנטים בגין התבטאויות ברשת

אנו פונים אליך בבקשה שתנחי את ראשי המוסדות להשכלה הגבוהה בישראל כי אין זה מסמכותם ומתפקידם לשפוט סטודנטים ולנקוט נגדם בצעדים כלשהם בגין התבטאויות שפרסמו ברשתות החברתיות. הנחיה כזו נדרשת לאלתר מאחר שכמה מוסדות אקדמיים כבר נקטו בסנקציות חמורות נגד סטודנטים בגין התבטאויותיהם, ובעקבות הודעות אשר פרסמו חלק מהאוניברסיטאות, לפיהן יעקבו אחר השיח ברשת וסטודנטים ייענשו בגין התבטאויות קיצוניות ופוגעניות, והכל כמפורט להלן:

1. מאז חטיפתם ורציחתם של שלושת הנערים הישראלים והנער משועפט, וביתר שאת מאז החלה הלחימה בעזה, הפכו הרשתות החברתיות לפלטפורמת מאבק רווי התלהמות בין ימין לשמאל, בין יהודים לערבים ובמה לרחשי לבם והגיגיהם של גולשים משני צדי המתרס. קבוצות שונות ברשת שמו להן למטרה לסמן גולשים אשר יצאו נגד הלחימה, מדיניות הממשלה וחיילי צה"ל, ולחלופין לסמן גולשים המתבטאים בגנות פלסטינים בישראל ובעזה. אלה ואלה אף נוקטים בפעולות שמטרתן להביא לפיטוריהם של עובדים ולהרחקתם של סטודנטים ממוסדות הלימוד בגין עמדות שפרסמו ברשת או תמיכה בעמדות שפורסמו בה.

2. בימים האחרונים התברר כי המוסדות להשכלה גבוהה לא נותרו אדישים לתופעה, ולפחות חלקם בחרו לקחת חלק פעיל במשטור השיח והענשת תלמידים בגין התבטאויות הנתפסות ככלא ראויות, לעתים תוך סילוקם מהמוסד. כך, למשל, הרחיקה מכללת הדסה סטודנטית ערבייה שלעגה בדף הפייסבוק שלה לנפגעי צה"ל. על הסטודנטית נאסר להיכנס לקמפוס, מלגה שקבלה נשללה ממנה רטרואקטיבית, והוגשה נגדה תלונה למשטרה.¹ עוד פורסם כי שני סטודנטים ערבים, במכללת אריאל ובטכניון, יועמדו לדין

¹ <http://alhyat.com/?mod=articles&ID=76723>

משמעותי בעקבות פרסום סטטוסים שהעלו לאחר חטיפתם של שלושת הנערים.² בפרסום שהתייחס לסטודנט הלומד רפואה בטכניון, אף דווח כי הסטודנט עומד בפני סילוקו מהמוסד.

3. בנוסף, הודיעה בסוף השבוע שעבר אוניברסיטת תל אביב, שבימים כתיקונם מקפידה לשמור על חופש הביטוי של תלמידיה, כי תעניש סטודנטים שיתבטאו ברשת באופן "פוגעני וקיצוני".³ הגדילה עשות אוניברסיטת באר שבע, כאשר הודיעה היום במכתב ששלחה נשיאת האוניברסיטה לסטודנטים ולסגל כי האוניברסיטה "עוקבת אחר השיח ברשת" וכי במידת הצורך ינקטו צעדים נגד סטודנטים המתבטאים באורח קיצוני ופוגעני.⁴

4. בלי להידרש לוויכוח על גבולות הביטוי במרחב הפרטי ועל הגדרתו של מרחב זה, אין זה מתפקידו ומסמכותו של מוסד אקדמי לשמש כמשטרת מחשבות ולעקוב אחר סטודנטים ברשת, ובוודאי שאין זה מתפקידו למשטר את השיח הציבורי ולשפוט מהו ביטוי "קיצוני" או "פוגעני", ומהו ביטוי שנכנס להגדרת הסתה לגזענות הנקובה בדין הפלילי.

5. המוסדות להשכלה גבוהה אינם מועדון חברים סגור, והקבלה אליהם אינה מותנית בתעודת יושר מוסרית. דרישות הקבלה של הפקולטות השונות אינן כוללות השקפות פוליטיות מסוימות, העדר עמדות גזעניות או איפוק רגשי. יחסיהם של המוסד ותלמידיו, אשר באים לידי ביטוי בתקנונים השונים, אינם חלים על תכנים ואופני ביטוי – בוטים ככל שיהיו - אשר אינם נוגעים למוסד האקדמי ולסגל ההוראה שלו, בפרט כאשר השיח מתנהל מחוץ לאקדמיה.

6. אנו מודעים כמובן לסערה הרגשית שמעוררים פוסטים שונים ברשת, אשר חלקם מקוממים מאוד ואחרים מעוררים זעזוע ושאת נפש. עם זאת, אין זה מעניינן של אוניברסיטאות ומכללות למשטר ביטויים ושיח הנעשים מחוץ להן, במרחב הפרטי של הסטודנטים, כל שכן כאשר אין להם כל נגיעה למוסד האקדמי ולחיי הקמפוס. ואשר אינם מכוונים לפגיעה במוסד הלימוד ובפעילותו האקדמית.

7. המוסדות להשכלה גבוהה אינם נושאים באחריות כלשהי, משפטית או ציבורית, בשל התבטאויות של הלומדים בהם, יהודים וערבים. מיצובם של מוסדות אלה כמי שמוסמכים לפעול נגד סטודנטים בגין התבטאויות מתלהמות ששחררו למרחב הווירטואלי בימים סוערים וקשים אלה - מעורר חשש כבד כי הם פועלים ממניעים

---

² <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.2365555>

³ אוניברסיטת ת"א: מהבקים את צה"ל; נעניש על קיצוניות ברשת, דה-מרקר, 27.7.14

³ <http://www.themarker.com/news/education/1.2388382>

⁴ <http://www.haaretz.co.il/captain/room404/premium-1.2388867>

רגשיים ופטריוטים, שאין בינם לבין תפקידם המוצהר דבר, או מדאגה לתדמיתו של המוסד שבראשו הם עומדים. חשש זה אך מתחזק נוכח כך שלא ננקטו כל צעדים נגד סטודנטים יהודים, אף שהרשת מבעבעת מפוסטים מתלהמים, קשים וגזעניים נגד פלסטינים, בישראל ובעזה, אשר חלקם נכתבו על ידי סטודנטים.

8. בתחילת יולי השנה, בעקבות פעילויות לציון הנכבה במוסדות אקדמיים שונים, קיבלה המועצה להשכלה גבוהה החלטה לפיה עליהם לקבוע הוראות המסדירות את חופש הביטוי וההפגנה בהם, וכי מוסדות להשכלה גבוהה **לא ימנעו מסטודנטים להפגין ולקיים פעילות ציבורית בכל נושא** למעט במצבים מוגדרים, אשר התבטאויות בגנות הלחימה והלוחמים, ואף שמחה לאיד נוכח נפילת טילים, אינן חלק מהם (ר' החלטת המועצה מיום 1 ביולי 2014). קל וחומר, כאשר מדובר בהתבטאויות וירטואליות ברשתות החברתיות.

9. מחויבותה של חברה לחופש הביטוי נבחנת בעיקר בעתות של חילוקי דעות קשים ושסעים עמוקים, חברתיים ולאומיים, ולימודים במוסדות להשכלה גבוהה אינם טובת הנאה המותנית בהשקפות "נכונות" של הסטודנטים או בשתיקתם. למרבה הצער, במקום לעורר שיח ביקורתי ולקרוא לסובלנות נסחפים כמה מראשי האוניברסיטאות אחר סופת התלהמות הכללית ואף תורמים לה בקריאותיהם ובמעשיהם, המעודדים ציד מכשפות של סטודנטים במטרה שייענשו בגין השקפותיהם, קשות ובוטות ככל שיהיו.

אשר על כן, נדרשת הנחיה מפורשת של המועצה להשכלה גבוהה לפיה אין זה מתפקידם ומסמכותם של המוסדות האקדמיים לשפוט ולהעניש סטודנטים בגין השקפות ועמדות כלשהן, אשר פורסמו מחוץ לכותליהם.

בכבוד רב,

טל חסין, עו"ד

העתקים: פרופ' רבקה כרמי, נשיאת אוניברסיטת בן גוריון (בפקס' 08-6472991)
פרופ' יוסף קלפטר, נשיא אוניברסיטת תל אביב (בפקס' 03-6422379)